

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

Liber I

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

Italiam barbaris peregrinis eiectis, iteratò patrium & pristinum decus recuperasse; Narsetémque eunuchum liberæ mox potestatis præfectum, aduersus Totilam Gothorum imperatorem creatù egregie bella gefisse. Post hunc * Phredigerni Teiam, * *Fredigerni filium Teiam.* Gothorum suscepto imperio, fuisse haud lôge post interfectum. Hæc omnia ad annum vsque vigesimum sextum imperij Iustiniani sunt gelta. Denique Procopius Rhetor in his finem historix fecit. Ipse verò ad ea, quæ ex his ipsis dependent, & subsecuta postmodum sunt, explicanda accedâ, hincque mihi initium historix sumam.

AGATHIÆ HISTORIA
RVM LIBER I.

3

EIAS post Totilam Gothorum dux factus, in vnum contractis iâ exercitibus, aduersus Narsetém Romanòsque vniuersis viribus bellù parauit, in eoque ad interneconè deuictus præliàs cadit. Qui verò ex prælio & si non multi, superfuere; Romanis instantibus, nec fugæ spacium permittentibus, crebris tamen oppressi incurfionibus, vbi in loca aridiora se coëgissent, à Narsete has pacis acceperè conditiones, vt suas terras liberè & sine formidine regerent, Romanorum tamen Imperatori obedienter tributa dependerent. Quñ itaque hisce in locis res prosperè cederent, visum est omnibus belli finem Italiam de cætero habituram: quum id alioquin alterius belli principium esset, atque adeo vt planè autumem, nunquam nostrum id seculum mala huiusmodi relictura, sed permanfura perpetuò, & in maius hæc semper

Teia Gothorum regis clades.

Pacis conditiones Gothis data.

*Bella perpe-
tua in mun-
do.*

*Bellorum
continuorū
causæ.*

*Deus nō est
causa neque
author pec-
catorū qua
in bellis com-
mittuntur.
Hæc causa
cupiditatib.
præus homi-
num tribu-
da est.*

*Gothorum
nouus motus.
Violenta in-
genia quie-
tem fugiūt.*

auctum iri, quoad humana hæc natura perſtiterit; quãdoquidem vel à principio, vt ita dixerim, cum vita ſimul mortalium inuecta ſint prælia: & ſanè poëtica omnis, & quæuis hiſtoria bellorū ſunt plena, nec aliud es in his comperturus vberius proditū. Cuius rei cauſam haudquaquã, vt volūt pleriq; aſtorum eſſe decuſus, vel fatū, vel abſurdas quaſdam neceſſitates crediderim. Nã ſi fortuna in omnibus ſuperaret, demereturque & mortalibus arbitrarī, & velle, proſectō inſtructiones omnes, & artes diſciplinãque vanas, & planè inutiles iudicaretur, deperdereturque & euaneſceret, infructuoſaque foret ſpes rectè viuentium. Haud tamen ita ſe habet. non enim deum, qui mihi cognitionis ſit cauſa, præliorum duceſſe & cadium conuenit, cum namque, qui & ſumma ſit bonitatis, & malorum ab actor, homicidam eſſe, & prælijs delectari, nec affirmanti quidẽ fidem ſum præbiturus. Sed in cupiditates & iniuſtitias animi hominum ſponte labuntur, diſcordijsque & perturbatiōibus omnia complent. Hinc nimirum pernicijs aſſatim occurrit, nationeſque diripiuntur mortalium, & mortes infinite exoriuntur. Hunc igitur in modum ea tempeſtate & Gothi, iſtis cū Romanis fœderibus, diuerſi mox abiere. Siquidem qui infra Padum loca incole rent, in Thuſciã Liguriãque, quocunq; animus ferret, vel fortè ſinguli inſueuiſſet, mox abſceſſere. Alij verò Pado traiecto circa Venetiã per caſtella & oppida diſpergebantur, in quibus antea permanſiſſent. Quū igitur Gothorum hoc ſtatu res eſſent, perdecuiſſet hos haud dubie re ipſa & factis vt cõfirmarent, quæ iureiurando fanxiſſent, ſuãque ſecurius iam poſſidenteſ à diurnis periculis vindicaret, vt aliquando tandem à malis reſpirarent præteritis. At contrã hi quū ſe ad breue continuiffent, res nouandi percupidi, vel denuò aggredi bellum parabant. ſuis tamen hi viribus parum confiſſi, quum ſe

quum se pares Romanis minus existimarent, confestim ad Francos se contulerunt, longè melius presentia processura sibi hoc pacto rati, vtilitatè que ex eo esse ad omnia suffecturã, si cum finitimis propinquisque ciuitatibus belli societatem inirent, sic fore vt hostes ocys debellarent.

4 EST autem Francorũ hæc natio Italiæ proxima, & terminis iuncta. Veteres tamè hos esse Germanos dixere, quod vtiq; ex eo sat liquet, nam circa Rhenum hi habitant, & huic propinquas incolunt terras, Galliarumque maximam possidēt partem, non propriam, sed vi & in posterum occupatã. Habent præterea Massiliam urbem, Ionum olim coloniam. Hanc enim Phocenses quondam per Medos sedibus suis abacti incoluere, Dario Hystaspis filio rege Persarum regnante: nunc verò Græca ex vrbe, reddita iam barbara est. Nam patrio illo reiecto & prisco viuendi modo, imperantium vtitur institutis: tametsi hoc tempore videatur non admodum pristina dignitate defecior: nimirum quũ Germani haudquaquam sint, vt plurimi barbarorum, pastores: sed Romanorum politia & aliis institutis, & multis vtuntur, hisdèmq; legibus viuunt, & cæteris item, vt in conuentibus faciendis, & nuptiis, medelisque eadem statuunt. Sunt quippe omnes hi Christiani, & rectissimæ inter cæteros omnium opinionis. Habent præterea per ciuitates antistites, sacerdotèsq; festos insuper haud secus ac ipsi nos peragunt dies. Et sanè hi mihi, & si cætera barbari, moribus tamè videntur quàm optimis præditi, & maximum in modum ciuiles, nec quicquam habere, quod à nobis hos faciat alienos, præter vestitus barbariem, & vocis iniquatæ sonum linguæque: quos equidem cum ob eorum virtutes, tum ob in cæteros æquitatem, inter seque concordiam, mirum in modum admiratione ac laudibus profe-

*De Francis,
qui & Ger-
mani.*

*Massilia, Io-
num colo-
nia.*

*Francorum
mores lau-
dati.*

*Populi Or-
thodoxi.*

Pj.

Ciuiles.

*Iustitia &
concordia
cultores.*

*Belli civilis
aduersarij.*

*Francorum
contentiones
quomodo
pacantur.*

*Pacem dili-
genter obser-
uant.*

*Felix populo-
rum condi-
tio, qua sit.*

quor & magnifacio. Nam & si ante hac sæpè, & no-
stris hi quidem temporibus, in principes tres plu-
resve eorum sit partitum imperium, nunquam ta-
men in inuicem bella suscepisse hos constat, nec ci-
uili patriam sanguine inquinasse. Quum alioquin
vbi magni esse videntur, & non impares, aut dubij
potentatus, ibidem & necessarium sit omnino &
multis de causis inflatiores animos fieri, honorum-
que exoriri & primatus cupiditates, & infinitos a-
lios animorum affectus, vt perturbationis ita & sedi-
tionum plenissimos. Apud hos ramen, & si diuisa
imperia sint, nil profus effertur huiusmodi. Sed si
qua forte de re inter principes oriatur contentio,
cæteri omnes ad bellum se parant, vt armis decer-
taturi, & ita instructi simul procedunt. quib. conspe-
ctis, vtrinq; dissidentium principum copiæ, depo-
sitis euefligio odii, in gratiam redeunt, iussisq; pa-
rent, vt iure potius ea, de quibus ambigitur, quam
armis decernant: alias vero si pergant, suo se malo
scirent decertaturos, perinde haudquaquam par-
foret, nec patria id sineret consuetudo, vt pro pri-
uatis inimicitis detrimentum Respublica ruinam-
ve patiat. His moniti phalangas mox soluunt, &
arma deponunt. hoc pacto pace conciliata placan-
tur, ex tutoque accessus & mutuo fiunt, vnaq; ver-
santur, & odia abscessere. Sic fit, vt inferiores &
subditi iustitiam simul ac patriam colant; Principes
vero, vbi opportunum est, & benignos se præbeant,
& facile obsequantur. Vnde & vires quum ha-
beant hi firmiores, & legibus hisdem vrantur, nulla
rerum suarum facta iactura, quam multa sibi & se-
dulo vendicant. Iustitia nanque & charitas vbi-
cunque inter mortales fouentur, felicem procul-
dubio Rempubicam reddunt, stabilemque atque
adeo diu mansuram efficiunt, nec facile iniuriæ op-
portunam, vt capi ab hostibus queat.

5 FRANCI igitur quum optimum degant id
 vitæ genus, seipſos imprimis, & proximos quosque
 peruncunt, & ex parentibus ſuij regna ſuſcipiunt.
 His verò per id temporis, quo ad ſe Gothi orato-
 res miſſiſſent, reges tres erant. Sed haudquaquam
 ab re fore exiſtimauerim, ſi iſtorum genus paulo al-
 tius reperendo, & breuiter enarrando quæ his an-
 tea contigiſſent, in eos ſit tranſgreſſio noſtra hæc
 deſitura, qui nam ea Gothorum tempeſtate im-
 perio potirentur. Conſtat ſane Childebertũ, Clo-
 tharium, Clodamirum, ac Theodericum germanos
 fratres fuiſſe. Hi itaq; patre deſuncto, in partes qua-
 tuor partiti imperium, quantum cognitione capere
 potui, æquam ſinguli partem ciuitatum & gentium
 acceperunt. Clodamirus verò haud longè poſt aduer-
 ſus Burgundiones, qui & Gothica ſunt nationis,
 ductauit exercitum: qui quum ſuapte natura & in-
 ſolenter eſſet ad res bellicas promptior, peſtus telo
 tranſuerberatus occiditur: eo cadente mox Burgũ-
 diones coma animaduerſa profuſiore, quæ illi ad
 tergũ proceñdebat, ſenſere hoſtium ducem ſe oc-
 cidiffe. Neque enim fas erat Francorum imperato-
 ribus comam rondere, ſed à pueris intonſi manent,
 atque adeo, vt à tergo hiſ deſuuant crines, nam à
 frõre diſcriminati vtrinque; ſeruntur. Nec ſane Tur-
 corũ more, barbarorũque; impexi & ſqualidi for-
 didiorẽſque capilli hiſ ſunt, vel aliaſ calamitrați, &
 indecenter perplexi; ſed varia hiſ ſuperinfundunt
 vnguenta, & diligenter peſtendo expoliunt. Idq;
 perinde præcipuum & regium decus conſtitutum
 eſt, ſolis vt regibus permittatur. nam ſubſidi circũ-
 tonſi ſunt omnes, nec prolixior hiſ coma concedi-
 tur. Burgundiones igitur Clodamiri præciſum mox
 caput hoſtium exercitibus oſtendunt: vnde deſpe-
 rare hi de ſumma rerum iam cõperũt, & ignauiter
 adeo eorum diffracti ſunt animi, in eamq; trepida-

*Regni Fran-
 ciæ guberna-
 tio.*

*Francorum
 tres Reges,
 Iuſtiani
 ſeculo.*

*Clodamirus
 à Burgun-
 diombus oc-
 ciditur.*

*Cæsaries ve-
 gum Fran-
 ciorum.*

*Regium de-
 cui.*

*Amisso du-
ce exercitus
animo fran-
gitur.*

*Frates fra-
tri sine libe-
ris mortuo
succedunt.
Theodiber-
ti elogium.*

*Theodiberti
consilium.
Nihil ambi-
tiosus & tur-
bulentis ar-
duum.*

*Tituli, qui-
bus Iustinia-
nus reoba-
tur. Nimia
principum
sactiones
inuidiam
pariunt.*

tionem iam venerunt, ut de cætero inire prælium recusarent. Quo factum est, ut victores, uti his visum est, datis conditionibus, & pro arbitrio pacti, bello se liberarint. Francorū copiæ, quia incolumes & integri omnes dimitterentur, volentes ad suos se receperunt. Sic itaque Clodamiro occiso, quia nondum liberos suscepisset, eius statim imperium inter se partiti sunt fratres. Theodericus verò haud multo post tempore morbo correptus interiit, Theodiberto filio inter cætera bona præfecturæ etiam dignitate relicta; qui paterno suscepro iam regno, & Alemannos bello prostravit, & gentes alias viciniores perucit, nam & audacissimus erat, & turbulentissimus, ac præter modum cupidius discrimen omne adibat. Vnde in ipso belli ardore, quod aduersus Totilam Gothorum ducem Romani susceperant, id Theodibertus animo agitabat, & curabat enixius, ut dum interea Narfes in Italia & Romani simul exercitus labore & sollicitudine tenerentur, ipse quam maximis posset, fortissimisque & bellicosissimis copiis in vnum coactis, ad Thraciæ regionem ductaret, ibique omnibus deuastatis, Byzantium regiam urbem bellum transferret: atque adeo id consilij re ipsa & factis exequeretur, apparatusque superbiorem & præpotentem insuper factitabat, ut vel ad Gepedas, Longobardosque, & finitimas alias nationes quosdam legarit, ut secum hi omnes bellum susciperent. non enim ferendum esse existimabat, Iustinianum Imperatorem suis & imperatoriis præscriptionibus, titulisque Latine, Alemannice, Gepedicæque, & Longobardice, & eiusmodi nuncupationibus prædicasse, se gentes has omnes & nationes subactas habere, & quemadmodum ipse hanc grauiter ferret iniuriam, ita & cæteros ut molestius tolerarēt orabat, ut secum vna contumeliâ passos. Ipse verò si expeditionē hanc ille

Ille fecisset, non in bonum audaciam sibi cessuram crediderim. nam siue in Thraciam, siue in Illyrios ille ductasset, quandoquidem vtrouique omnino & necessitatio erat futurum, vt Romanas incideret copias, cum ignominia haud dubie erat delendus. Quod si hæc ille animo demandasset, deinde id voluisset, aut optasset, vniuersaque & pro voris de se perfecisset, expediebat tamen sese vt audaciæ & temeritatis argueret, qui furorem atque dementiã fortitudinẽ duceret. Nam si haudquaquam eius vitæ finis rem quam animo destinarat mox præuenisset, iter fortè aggressus foret. Sed quum interea venatum is isset, miræ magnitudinis taurus porrectis in altum cornibus, ei obuiam venit. erat autem is non ex pusillis hisce, qui terram aratro scindunt, sed syluestris, montanus, ferusque & cornupeta, & magna corporis mole. vnde quodcumque obuium habet, obterendo occidit. istiusmodi multi in his terris aluntur, vmbrosæ nanque ibi sunt syluæ, dẽsi montes, locaque ipsa frigidiora: his omnibus suapte natura animal id delectatur. Hunc namque taurum Theodibertus quum è loco superiore in se ruentem vidisset, mox constitit, vt venabulum obiecturus: tum ille vbi in proximo fuit, cursu delatus, impetu & arborem, haud sanè magnam, fronte & cornibus impetit, quæ statim omnis concussa procubuit, simulque ex ea ingens diffractus ramus, & solo violenter impactus, Theodiberti caput afflixit. tum ille, quum letifera esset & incurabili plaga affectus, supinus mox cecidit, & vix dum domum delatus, die eadem è vita excessit. Theodobaldus itaque filius regnum suscepit, quem & si iuuenis admodum esset, & sub pedagogo adhuc nutriretur, lex tamen patria ad paternum regnũ vocabatur.

6 Eo igitur tempore, quo Teias suo perfunctus est fato, & Gothicis rebus peregrina erant pernece-

*Venatio
Theodiberti.*

Tauri syluestris.

*Robustus he-
minum ve-
nator mo-
mento ca-
dit.*

*Bella addi-
ti populi,
quales Go-
thi fuerunt, ad-
gentes belli-
cosas cupidè
confugiunt.*

faria auxilia, apud Fracos Theodobaldus, & is quidem adolescentulus, Childeberrusque & Clotharius reges, Theodobaldi coiunctissima, iuxta leges Romanas, cognatione patrum erant: ad hos tamen, quia longius aberant, haudquaquam eundem Gothi existimarunt, non tamen ex vniuersa gentis consensu, sed eorum, qui iuxta Padum tunc habitarent. nam cæteris Gothis haud dubie erat rerum hæc innouatio voluptati, & status firmioris turbatio. percelebantur tamen futuri prænotione, & fortunæ inæquabilitatem extimescebant: siquidem suspensis hi animis, & dubiis essent, expectando & rogitando quæ interea fierent, quum alioquin eius sententiæ essent, victoribus in ditionem ut cederent. Gothorum itaque oratores ubi regi in conspectum venerat, & magistratibus cæteris coram adstiterent, ne se despicerent, precabantur, a Romanis oppressos; sed secum vna aduersus hos certamen susciperent, gentemque ut finitimam, ita & beneuolentia coniunctissimam subleuarent, quæ ne euerteretur in discrimine esset. Monebant præterea, nõ minus & illis permaxime id profuturum, si Romanis nil cesserint, ad tam magnas vires euectis, sed enixe nunc, ne ultra prouerentur, coercerent. nam si Gothorum genus omne procul abegerint, haud longe post vel aduersus Francos venturos hos esse asseuerabant, instauraturisque pristina bella; nec fore, ut honestior aliqua causa ad

*Gothorum
ad Francos
oratio, pro
auxilio &
subsidio im-
petrando
aduersus Iu-
stinianum.*

*Perculum
immensum
sunt, ut
Francos a-
crius exci-
tant ad opẽ
ferendam.*

auariciæ prouocationem his delit, *quin potius iure hi videbuntur & vos attetasse, dii Marcos, & Camillos, & Cesarium plerosque commemorabunt, ut qui bella quondam præscis Germanis intulerint, & trans Rhenum occupauerint vniuersa, hac via, non vim intulisse hi videbuntur, sed iure exercitus immisisse, ut nil alienum repetituri possessionem nec absimilem quidem, contra nos aliis quondam adinuenta occasione, perinde Theodericus, qui Gothis*

his post vndeigesimum regem tunc imperabat, & no-
 uas his sedes pararat, indecenter Italiam occupasset, no-
 stra omnia diripere, ac nostræ gentis maiori parte occisa,
 felicium tunc hominum & primorum uxores liberisque
 indecentius abduxere: tametsi non vi Theodericus cepis-
 set Italiam, sed Zenonis eorum imperatoris permissu
 suæ fecisset hanc ditionis, quum nil prorsus ademisset
 Romanis, quippe qui Italia priuati iam essent, quin
 potius Odoacro, aduentitio & peregrino, strenue de-
 bellato tyranno, belli iure, quæ illius fuerant, obti-
 nuit. At hi vbi vim inferre iam poterant, nihil ex
 aequo mox agere, sed Theodato primùm Amalaf-
 sunthæ ob gratiam infestiores esse, idque belli
 principium & causam facere, atque adeo vt ne vel
 ad id tempestatis bellum id intermiserint, sed vio-
 lenter omnia agunt & rapiunt. Isti ergo sapientes
 haberi volunt, & acerrimi deorum cultores, vt qui
 soli in terris iuste se viuere iactent. Ne itaque nos,
 qui ista nunc patimur, negligentia demum & nil
 opportunè pœniteat, vel erit ab hostibus his præ-
 cauendum, nec præsens id tempus intermitten-
 dum, quo minus exercitum in hos bellicosum mox
 immitamus, atque adeo è vestris imperatoribus
 quempiam belli peritum, qui prælio aduersus Ro-
 manos optimè gesto, hinc eos confestim propellat,
 & quam celeberrimè saluas nobis terras has faciat,
 Si ita egeritis, & Gothica genti rem gratam factu-
 ri estis, vt quibus salutis eritis autores propulsato-
 resque malorum: & vestra simul in tuto constitue-
 tis, vel si nobis aliud nihil, qui Romanis infensissi-
 mi sumus, ex vestra propinquitate vtilitatis acce-
 deret. Ad hæc autem & pecuniæ nobis innume-
 ræ non modò Romanorum res populantibus,
 sed aliæ per nos dependentur. Vbi verò legati di-
 cendi finem fecere, Theodobaldus vt erar adoles-
 centulus, abiectior quidem & planè imbellis, ac

Græcos su-
 perbia infir-
 mus. ar.

Petitio.

Subsidij v-
 tilitas.

Cum puero
 principe
 rem gerere
 difficile.

iam morbidus factus, vt qui corpore esset inualido, legatis haud multū fauebat; nec fermē dignum existimabat, pro alienis calamitatibus proprios vt sibi labores infumeret. Leutharis tamen, Bultinūscque, & si res ea regi minus placeret, cum his fœdera inierunt. erāt hi duo germani fratres, genere Alemanni, sed apud Francos vires quammaximas consequuti, ita vt suæ genti Theodobaldi permisso præfissent.

7. ALEMANNI autem, si Afinio Quadrato viro Italicensi fides præstanda est, qui res Germanorum diligenter perscripsit, aduentitij sunt, & ex varia hominum colluione, quod sane eorum cognomēto præfertur. hos nimirum Theodericus, olim Gothorum rex, quum totius Italiæ potiretur imperio, tributarios fecerat, & gentem hanc subegerat vniuersam. Vbi verò is humanis excessit, & Iustinianus Romanorum Imperator, & Gothi bella inter se vel acerrima gererent; Gothi ipsi, quum Francis interea adulando gererent morem, & enixe quauis arte machinarentur, vt amicos hos sibi, & beneuolos conciliarent, quammaximē vel ex aliis pluribus suis eiecti sunt locis, iamque Alemannorum gentem reliquerant. nam vndequaque cogendas sibi tunc vires esse existimabant, & subditos omnes, quos superuacaneos ducerent, & nil opportunos, mox omittendos; perinde haudquaquam iam de imperio & gloria decertaturi, próque ipsa Italia, ne ad internecionem deperderentur, propulsaturi discrimen. vnde quum futuri temporis periculum animo percepissent, voluntariam fecerant necessitatem. Sic itaque Alemannorum gētem, per Gothos dimissam, Theodibertus in ditionem accepit: quo mortuo, (vt supra iam diximus) ad Theodobaldum filium cum cæteris & hi simul in potestatem cessere. Huic genti legitima quædam & patria sunt insti-

*Aleman-
ni, teste A-
gathia, ex
variis popu-
lis constati.*

*A Gothis,
quibus tri-
butarij sue-
rant, reli-
cti.*

*Francis
subditi.*

instituta, siquidem in Rebus publicis administrandis, & magistratibus, Francorum politiam sectantur, & leges; in his tamen, quæ ad religionem ac deum spectant, ab his longè dissentiunt: nimirum qui arbores quasdam adorent propicièntque, nec secus & fluminum aquas, collèctque & saltus: quibus perinde, religiose id agant, equos & boues, & infinita huiusmodi pecora defectis ceruicibus immolant. Sed cum Francis assidua conuersatio maximum his in modum conducit, & ornamenti plurimum affert, ad seque quotidie trahit, qui sui compotes sint; & spero fore, vt non longo post temporis intervallo istorum peruicicia sit peruicaciam. Nam & prauæ opinionis absurditas ipsa arque vefania vel vrentibus ipsis innotescant quandoque, & facile vanitatis coarguentur, restringique haud magna vi poterunt, ni fortè omnino dementiant & effentur. Sed hi profecto misericordia potius sunt, quam odio digni, vt omnes veniam assequantur, quocumque à vero aberrant. non enim hi vel capiantur, vel labuntur volentes, sed boni forsità ducti cupiditate; & si alioquin iudicio falsi, conceptis opinionibus, qualescunque sint, pertinacius hæret. Ipse verò huic sacrificiorum immanitati, & infelicio deorum cultui, haudquaquam intelligo, vtrum meri verbis quis possit, siue in syluis hæc peragantur & lucis, vt apud barbaros, siue legitimis fiant prisceorum diis, vt apud Græcos, & quondam gentiles. Sed nil equidem aris inesse reor, quod iocundius sit, sanguine inquinatis, & violentissima bestiarum pernicie. Quin potius ad istiusmodi quodcumque concesserit, nec bonum omnino futurum est, nec mansuetum, sed ferum magis, & furibundum, qualem Pauorem Timorèmq; fingunt poetæ, Bellonamque quandam, iacturam insuper, ac indefessam vt perhibent isti contentionem, adde si velis

Horum politiam sectantur, religionē minime.

Francorum religio peruenit Alemannorum idolomaniam,

*Superstitio-
nis gentiliis,
ex humano
affectu, &
per comparationem
excusatio.*

*Occurrit eo
vires obie-
Etiam qui
digestiones
istias, histo-
ria nauos
totidem esse
putant.*

vel apud Persas Anininem quempiam vocitatum,
& ex inferis phantasmatibus, quæcunque malefica
sint ac sanguinaria, Sed hæc forsitan videri cui-
quam poterunt non admodum nostræ historiæ con-
uenire, quin potius superuacanea esse, & ab his a-
liena, ad quæ ipsi contendimus. Me verò suauiter in
medium cuncta producere, quæ cognita sunt, &
quæ rectoria fuerint, collaudare; apertiusque im-
probare quæ non istiusmodi sint, & perinde inuti-
lia coarguere. Nam si haud ita se haberet historiæ,
vt hoc pacto diuariatæ meliores delectabilioresque
efficerentur, & vitæ magis conducerent, sed sola
fieret rerum gestarum simplex & diligens quædã
narratio, in discrimen hæc fortè apud nonnullos ve-
nirent, si dictum id sit nõ admodum graue, ne haud
multum viderentur præstantiores, ac decantatæ in
opere muliebri sint fabulæ. Verum de his, vt lubet,
sentiat quisque; mihi verò ad ea quæ cœperã, pro-
grediendum.

*Duces armo-
rum cupidi,
ambitiosi,
vana spe de-
cepti, bellũ
dulce putãt.*

8 LEVTHARIS itaque, Bultinúsque, vbi se
primùm aduersus Romanos ductare exercitus im-
petus cœpit, inflati ac spei pleni, nec sua forte con-
tenti, Narsetem Romanorum præfectum, nec pri-
mam quidem incursionem laturum existimabant;
sibi verò Italiam omnè in possessionem cessuram,
& se simul in potestatem Siciliam redacturos; mi-
rarique se Gothos iactabant, qui homuncionè cu-
bili assuetum, & vmbrae deliciis deditum, & planè
effemmatum reformidarent. Hi itaque dum ita
sentirent, fremendo & acies magnificando suas, ex
Alemannis Germanisque exercitu ad duo & septua-
ginta milia fortiorum virorum coacto, sese ad bel-
lum parabant, vt iamiam Italiam inuasuri. Narses
verò Romanorum præfectus, & si ea, quæ apud
hos gererentur, haud satis calleret; prouidentia
tamen fretus maxima, vt qui mallet semper hostiũ
impetus

*Sapientis
præfecti con-
silium, inge-
nium & elo-
gium.*

imperus præuenire, intellexit castella quædam in Thufcia per Gothos iam occupata, summa vi communiri. Is sanè vir nec victoria præter modum vel indecenter efferebatur, nec post labores ad delicias declinabat & luxum, vt alij solent plerique, sed cõfestim exercitu moto ad Cumas ductabat. est autem oppidum id in colle situm, aditu difficili præruptoque, & in Tyrrheni maris prospectum: & quoniam supra littus sic imminet collis, vt ad inferiorem partem ingenti cum strepitu diffracti fluctus illidunt, & loco superiore validis circumcingitur muris, turribus & propugnaculis firmiter elaboratis, idcirco eo in oppido, perinde tutissimo, per Totilam Teiãque, qui inter Gothos priores regnant, quæcunque vel preciosa, vel admiranda his erant, recondebantur. Eodem igitur Narses ubi ventum iam est, quammaximi faciebat, vt celerius oppido & pecuniis potiretur; ne de cætero Gothi locum haberent, vnde insultus turò & pro arbitrio factitarent, & ipse tandem victoriæ finem enixè satagendo & operando assequeretur. Fuerat Aligerus Teiæ Gothorum ducis germanus frater. is intra oppidum erat, exercitumque circa se, quoad licuit, maiorem coegerat, nec pacificum quicquam animo agitabat; tum quia Teias in bello ceciderat, tum etiam quia Gothorum res iam declinassent, & dissolutum has iri pro indubitato acceperat. sed alioquin nec animo angebatur, nec allatam & præsentem fortunam extimescebat, sed loco confusus, & rerum necessariorum vbertati & copiæ, audentior erat, & ea animi magnitudine, vt in hos videretur, qui se vtcunque aggredierentur, vindicaturus. Tunc Narses iubendo copias statim oppido applicauit. Romani verò vbi non paruo labore in collem proximum euasere, tela mox cominus in hostes iaculabantur, qui

*Cumarum
situm, & ibi-
dem thesauri
regius.*

*Cumarum
obsidio, ne-
cessariis do-
causis ca-
pta.*

*Aligerus
Teia fra-
ter.*

*Locum mun-
tus & rerum
necessariorum
copia propu-
gnatorum
alio auda-
ciam.*

in propugnaculis comparebant; & crebra sagittarum emissionē stridorem arcus edebant, fundisque lapides sublimes deferebantur, admovebanturque & bellica cætera instrumenta, quæcunque ad murorum oppugnationem parari solent. Contra verò,

*Cumarum
oppugnatio
& propugna-
tio valida.*

qui circa Aligernum milites erant, è turribus coëntes haud segnius iaculando, sagittasque emitendo præliabantur, è murisque magnæ molis saxa manibus protoluebant, sudes securisque demittebant in subeuntes, armorumque genus omne, quod ab ea videretur necessitate non alienum; hostesque oppugnando seque tuendo, tormentis & machinis utebantur; ita ut nihil omnino sit intermissum, quod ad se tuendos valeret. Sed imprimis Aligerni ducis sagittationes Romanis præcipue nosciturabantur, Nam & stridore multo per hunc emissæ sagittæ, & velocitate non segni deferebantur; atque adeo, ut si in lapidem incidissent, siue aliud quippiam durius, præ velocitate & imperus violentia mox prorsus illisæ perfingerentur. Vnde Palladium, qui apud Narsetem non inter segnes locum tunc obtineret, sed copiis præesset Romanis, & inter primores præfectus esset, vbi Aligernus ferro & thorace armatum, animoque ingenti & celeritate nimia inuadentem aduertit, sagitta in eum ex prominenti immissa cum thorace simul & scuto transfodit; tantopere viribus multos hic anteibat, & tam illi validæ erant, dum arcum inflesteret, manus. Sic multis deinceps diebus pugnatum leuibus præliis, neutrisque ex spe votoque res procedebat. Romanis quidem turpis discessio videbatur, nisi prius in potestatem oppidum redegissent, & Gothos iam satis constabat obsidioni nil concessuros.

*Aligerni
peritia sa-
gittæ, præ-
digioso ro-
bori iuncta.*

*Istius robo-
ris & peri-
tia in sagit-
tando exem-
plum.*

*Exigui oppi-
di longæ ob-
sidiones, ex-
ercitum pau-
latim labef-
sant.*

9 NARSES verò præfectus fluctuanti animo angebatur quammaximè, ægerrimèque ferebat, si
tempus

tempus esset longius in expugnando tam perexigu-
 o oppidulo conterendum. Versanti hæc animo,
 ac singula meditati, visum est tandem hoc pacto
 præsidium experiri. Sub ea collis & superimpositi
 præsidij parte, quæ ad orientem solè vergebat, spelun-
 cæ erat vtrinque patentior & profunda, penitissi-
 misque & amplissimis penetralibus; voragini-
 busque immensis in abruptum descenderat. hanc
 ferunt Sibyllam Italicensem illam & magnam in-
 coluisse, quæ Phæbo capta, & spiritu diuino insti-
 ta, petentibus futura prædiceret. Siquidè Æneæ,
 Anchisæ filio, tradunt se ad eum omnia prædixisse,
 quæ illi essent in posterum occursura. Ei speluncæ
 castelli pars quædam innitebatur, quam vt dirueret
 Narfes, secum tacitus versando præcogitarat, &
 hunc in modum peregit. Magnam vim hominum in
 speluncæ concavitate immisit, iussitque vt dola-
 bra & instrumenta eiusmodi cætera ad lapides ex-
 cindendos, murosque demoliendos accommoda-
 secum deferrent, sensumque speluncæ fastigium ea
 ex parte præciderent, qua præsidij fundamenta ob-
 firmarentur. Quo factum est, vt eotenus excinden-
 do, ædificij hi basem purgarent, vt prima ipsa fun-
 damenta denudarentur: quibus nudatis, erecta ex
 ordine rigna subiiciunt, quibus muri innixa moles
 sustinebatur, ne statim rueret, vel compages ipsa
 dissolueretur; vel Gothi, quæ gererentur, celerius
 præsentirent. nam alias principio statim sarcita iac-
 tura suis mox rebus opem tulissent, de cæteroque
 firmissimis custodiis omnia asservassent. ne itaque
 omnino, quæ fierent, his innotescerent; nève deci-
 forum & cadentium lapidum fragor exaudiretur;
 ex altera superiore castelli parte, quam maximè li-
 cuit, Romanus inferebatur exercitus, ita vt concla-
 mantibus vniuersis & ex adhortatione mutua per-
 strepentibus, perturbatio quidem iniecta hostibus

Antrua
Sibylla.

Narfesii
strategema.

Ille belli
furta pul-
cherrimam
laudem ha-
bent, per
qua hostes
maximè de-
cipiuntur, &
amici pluri-
mum iniuati-
tur.

*Cuniculi
Narfes in ius
su confecti
exigua vri
lita.*

fit, & obsidio horridior reddita. Verùm vbi iam mizu-
rus eo spacio, quo supra specum porrigebatur, pen-
dulus totus & sublimis est factus, ita vt lignis dun-
taxat incumberet, quæ erecta ex ordine solo collo-
cabantur, aridiorè & vndequeque collecta materia
ac tignis supposita, igne iniecto confestim ipsi specu
ex infimo prodire. Flamma igitur non longe post
excitata, sustentacula statim igne correpta per-
fringeantur, & imposito ponderi concessere: præ-
sidij autem pars omnis, quæ tignis subleuata de-
tinebatur, in vacuum collabendo subsedit; turrés-
que ea è regione & propugnacula celerrimè à com-
page diuulsa, in decliue deferebantur. Fores præ-
terea portis arctissimè inhaerentes, quæ vt in ho-
stium conspectu sitæ claustris per custodes obser-
uata validius occludebantur; cum vectibus ipsis
obicibusque, vadosum in lietus & saxa extantia ex-
cutiuntur. His gestis Romani aditu facilè oppi-
dum iam fore rebantur, & hostes de cætero con-
temnendos. Sed falsa hi spe ducebantur. siquidem
abruptæ iam foueæ, & infra collem ipsum præci-
pitia & patentia loca, vt subsidente iam solo fiunt,
eum locum nil minus præruptum & ascensu difficil-
lem ostendebant. Sed Narfes iteratò præsidium op-
pugnando aggreditur, vt celerrimè direpturus: Go-
this tamen in vnum iam coëuntibus, enixèque de-
pugnantibus, re infecta repellitur. Tum Narfes, vbi
nec bello, neque incurfionibus expugnari oppidum
poterat, nec vlla vi capi, statuit non omnibus co-
piis tantum hîc laboris infumere: sed Florentiam
Centumcellasque, parua tunc Thuscæ oppida, se
statim conferre, ibique omnibus pro tempore
constitutis, hostium præuenire aduentum. Iam
enim Leutarim Bultinúmque cum Francorum Aler-
mannorúmque exercitibus infra Padum esse nun-
ciabantur, vnde quàm concitatissimè maximam
exercitus

*Oppugnatio
vrita.*

*Sapiens dux
victa ma-
turè inu-
sili obfi-
dione, ho-
stium præue-
nit aduen-
tum.*

exercitus partem eò ductabat. Interea verò Philimuth sequentium se Erulorum præfectus, non multis antè diebus morbo correptus obierat, vnde quum esset necesse, vt sub altero & sue gentis præfecto hi militarent, Fulcarem mox eis præfexit, Phanicei nepotem; iussitque vt cum Ioanne F. Vitaliani, Valerianoque, & Artabane, & aliis nonnullis præfectis ac ducibus, & exercitus maiori & bellicosissima parte, Alpium monte, qui Thuscix Æmyliæque intermedius prominet, circumito, circa Padum se flumen reciperet, ibique belligerando, & loca præoccupando munitiora, hostium propulsaret insultus & coërceret ea conditione, vt si abigere prorsus hos quiret, gratias haberet fortunæ. In verò præ multitudine vim pateretur, idque exequi nequeat, illorum saltè vt iter moretur, indicit; nec sinat, vt fidenter & intrepidè progrediantur, sed quammaxime illos perterrendo & insultando quam longissimè abigat, quoad ipse in proximo omnia, quemadmodum geri velit, constituat. Tum illi sic moniti abiere. Narses verò ad Cumarum oppidum, quòd oppugnare occoepat, exercitum nõ contemnendum reliquit, vt sedendo & cohibendo hostes contra oppidum contineret, & longa obsidione hoc denique potiretur. vnde fossa Romani circumducta exitus asseruabant, si quem fortè pabularum euntem comprehenderent, rebatur nanque, si per annum obsiderentur, omnia his defutura. Narses autem ciuitates aggrediendo maiorè in partem nullo labore in potestatem recipiebat. Florentini nanque obuiam illi & pacificè prodeundo, fide accepta, ne quid hostile paterentur, sponte sese suaque omnia tradiderunt. Centumcellenses deinceps id ipsum fecere, Volaterranique item hos subsecuti, nec secus Francenses Pisanique.

10 Hoc pacto Narseti prosperè & ex voto omnia

BB. iij.

*Et bellicosos
tribunos præ
ratos qui rē
strenuè ge-
rant.*

*Obsidione
propterea
non relin-
quit.*

*Urbes Nar-
seti dedita.*

*Lucensium,
Francos ex-
pectantium,
cunctatio.*

procedebant, atque adeo, vt vel iter agendo proxima quæque reciperet: soli Lucenses ciuitatis deditiōnem differre tentabant, nec illi se permittebant, tametsi pactionibus factis, & obsidibus datis iure iurando id confirmassent, quod si infra dies triginta nemo sibi suppetias miserit, nec auxilia ferat, quibus aperte bello tutari se queant, & non e turribus mœnibusve depugnando, sed pede collato manus conferere; euestigio urbem, seque tradituros. sperabant namque, non longe post Francorum exercitum sibi præsidio affuturum: vnde his illi confisi, huiusmodi cum Narsete fecerant pactiones. Iamque conuentum exierat tempus, Franci vero nondum his opitulata aduenerant. Lucenses itaque cum perinde conuenta & paruifacere, & tenuere vellent, illius Narsetis, vt par erat, quum molestè id ferret, ad expugnanda mœnia se comparabat: quum interea è suis plerique decernerent, à Lucensibus accepti vt obsides necarentur, & hoc pacto ingenti ciues dolore affecti perfidiæ luerent pœnas. Sed Narsetes, qui prudenter omnia factitabat, ne iræ frenos laxaret, haud quaquam ad id crudelitatis euasit, vt eos necaret, qui nulla se iniuria affectissent, præsertim cum alij innoxij essent: sed arte hac usus, obsides quamprimùm produxit in medium, manibus post terga reuinctis, capitèque ad terram demisso, suisque hos ciuibus tam calamitose affectos spectaculum præbuit; comminabaturque se iamiam hos necaturum, ni Lucenses ipsi, quæ iurassent, exquerentur. obsidibus autem à tergo ad collum lignum summittebatur, pannis opertum, ne hostes possent vel è longinquo dolum prospicere. his ubi ne hoc quidem modo productis, ciues parerent; iussit omnes ex ordine capite luere truncarique: tum statim strictis milites gladiis violentissimè feriebāt perinde ceruices his præcisuri, sed illata pla-

Vana spes.

Lucæ obsidio.

De obsidibus consultatio.

Narsetis egregium calidamque facinus, vt Lucensium præfractos animos conrunderet & ad deditiōnem tandem noua prorsus ratione (sicuti exitus ostendit) alliceret.

ga sine illorū perniciē ligno infligebatur: obfides tamen, vt erant instructi, proni in terram vt moribundi prolabebantur, pedibūque identidem calcitrando simulabant se mortē affectos. Tunc vero qui in ciuitate erant, vbi tam atrox facinus prospēctassent, vt sēpe fit, quum minus possent tam longo ex intervallo vera prospicere, comploratione mox facta, calamitosa sibi exultimabant, quæ patrata iam essent, erant nanque obfides illi non vulgares quidam, & sordidi generis, sed insignes & nobiles. Quo factū est, quum suis se Lucenses priuatos putarent, vt exortus mox multiplex stertus circumsonaret, vlulatusque frequens, & flebiliter lamentabiles voces, sceminatūque cœtus percutientium pectora laceratis vestibus in propugnaculis vagarentur, siue matres hæ essent, quæ de se natos mortuos crederent, siue sanguine propinquiores, siue alias vt-cunque illis afficeretur. Iamque omnes Narseti apertius ingerere contumelias, insolentiãque exprobrare, & vanitatem; & re quidem hunc violentum esse, & sanguinarium dicere, quum alioquin piū se frustra iactaret, & dei cultorem. Hæc his in clamantibus, Narsetes respōdit; *Nō me vos istis exitij causam prebuisstis, quorum nulla apud vos sit habitatio? quandoquidem & hos proditos per vos esse sat constat, ac vobis ipsis videmini nil recte cōsuluisse, qui inuadō, & peieradō factis cōventionibus, & sacris contēptis, prodideritis fidem. Verūm si placet iteratō perdiscere, quæ vobis sint profutura, & factis conuenta peragere, nihilo estis à me minora impetraturi. Nam & obfides ipsi ad vitam redibunt, & ciuitatem hanc vestram in offensam tuebor: sin minus, necesse erit omnino, vt malefactis deum indoleatis, nunc verò quid facturi sitis, considerate, ne & vos omnes eadē hæc patiamini.* Hæc vbi acceperunt Lucenses, eludere & se irridere præfectum rebantur, quia reuicturos mortuos diceret: & erant proculdubio

*Publici In-
stus hypoty-
pofis.*

*Narsetis ad
obfidos con-
cio.*

*Clementis
duci lepidū
promissum.*

pro eorum captu ludibria, quæ dicebantur, haud tamen eò tendebant. Sed alioquin tunc rursus promptissimè fatebantur, & iuramento asseuerabant, se ipsos Narseti ac ciuitatem, vt pro arbitrio vteretur, mox dedituros; si obsides superstites cernerent, tanquam quum impossibile factum id videretur, ad se demum æquitatem transferrent. Tunc Narfes extemplò omnes simul existere iussit, ac satis spectandos exhibuit, integros quidem, & nil imminutos. Quibus hi visis, vti par erat, spectaculi nouitate obstupere; haud tamen idcirco omnes obseruandum esse iusiurandum censebant, sed erant, qui promissis obsisterent. nam vbi & suos viuere certiores sunt facti, & quod molestum animis fuerat, seque angebat, quammaximè in spem bonam euasit; rursus, vt vulgus solet, ad ingenium redibant, & fraudem; perniciamque apud eos superior erat. Demum vbi ad id est dementia ventum, Narfes præfectus magnitudine animi fretus obsides omnes ad suos remisit, nulla in redimendis vel accepta pecunia, vel à ciuitate expressa confessione. Lucensibus itaque stupore affectis, & cuius rei ob gratiam id Narfes egisset, addubitantes: non suam esse consuetudinis dixit, vana quædam, & spem lubricam aliquam gloriæ ducere: sed vel nullis acceptis obsidibus se omnino facturum, nisi se ocyus dedant, vt his armis (gladios ostentando) in potestatem venirent. Obsides verò, qui dimissi ad suos iam fuerant, ciuibus suis immixti cæcus hominum obeuntes Narsetem laudibus ferre, & identidem memorare, apud eum se comiter & amicè, non hostiliter habitos, perhumanumque Narsetem esse, & popularem, & cum iustitia hunc coniunctam habere animi magnitudinem vbique musticabatur: vnde futurum erat, vt vulgatus hic sermo maiora esset non longe post effecturus, quam

*Lucensium
dolus.*

*Ad inexpectatum
spectaculum
stupent homines.*

*Narfes Lucensibus
ob se ipsos spontè
reddidit obsides.*

*Vnde existimium
fructum clementiam
sapiantibus
ducit.*

quàm arma; nimirum quum obsides multitudinem contentiosam & inconstantem facillè volutarent, & pluribus suaderent, Romanorum vt partes susciperent.

II NARSES verò, quum Lucam adhuc obsideret, vbi alterius exercitus, quem in Æmyliam miserat, acceptum detrimentum intellexit; perturbatione affectus, vt decuit, animi mœrore ingenti capiebatur. Siquidem postquam eò, quò mittebatur exercitus ille, peruenit; consultius omnes omnia factitabant. in hostili nanque, siue in vicos prædatum, siue in oppida eundum erat, compositi omnes admodum procedebant; nec temerè agebant prædas, etsi diuersi abissent, non dissipati palantesque vagabantur; sed ordines suos seruabant, custodiis opportunis in locis ad omnem necessitatem locatis, & agmine quadrato incedèdo in medium prædam recipiebant, vt eam firmissimè tuerentur. Sic itaque tum primùm depopulatis hostium agris, paucis post diebus vniuersa, quæ gesserant, euauere. Fulcaris nanque, Herulorum præfectus, etsi cætera strenuus adeo, vt hostile nil quippiam extimesceret, quum audax esset & turbulentus, & nil opportunè vires tum nactus, (imperatoris namque & præfecti non modò phalangem ordine suo disponere peritià esse sibi arbitrabatur, sed vbi in aciem iam produxisset, & furibundè medios insiluisset in hostes, rem vt mox bellicam exerceret, hæc ille fremendo iactandòque gloriabatur.) tunc itaque insolentia magnum in modum elatus, incurSIONE in Parmam urbem extemplo fecit (erat autem hæc sub Francorù tunc temporis potestate) quum potius huc decuisset, vt dimissis primò speculatorib⁹, quid sibi hostes vellèt, perdisceret; deinceps ad præcognita se statim offerret. At ille peruicacia duct⁹, imperuosèq; satis & temeraria audacia fidēs, Heru

Dux belli, velut alcer parens exercitus, suorum cladem dolens.

Quid Narseti copia in Æmilia, Italia parte gesserint.

Fortuna bellica nisi prudentiam commitem habeat temeritas præcepta & lethalia sapius auandis.

Temerarij militum est huius facies in Fulcaris.

lorum sine vilo ordine copias in hostem duxit, & prosequentibus Romano ex agmine multis concitatus iter habebat. Hæc vero vbi Bulwinus Francorum princeps accepit, (habebat enim ad amphitheatrum per id temporis statione haud lōge a ciuitate situm, quod vtique his erat exstructum qui cum bestiis populo inspectante certarent) habito statim eorum defectu, qui ex suo exercitu & audacia plurimum, & bello valerent, hisque in clandestinas insidias collocatis, expectabat simul, & obseruabat bene gerendæ rei occasionem. Sed postquam Fulcaris Herulique in medios hostes sese contulere, dato tunc signo impressioneque facta, Franci omnes vno agmine hos inuadunt segniter & temere prodeuntes, extemploque qui tam turpiter in manus venissent, subito & inopinato casu perterrefactos, & retibus perinde comprehensos gladiis cædunt. Vix tamen istorum pars maior, vbi tandem, quò calamitatis venissent, non ignorarent; ignobilem & turpissimam maluerunt salutem. nam terga hostibus dantes, celerissime in fugam se coniecere, pristinae prorsus virtutis oblitæ, & diurnæ in periculis adeuntis solertiæ. Sic itaque deleto exercitu, Fulcaris Herulorū præfectus solus cum satellitibus & beneficiariis suis nonnullis relictis, haudquaquam se dignum existimauit, vt cum cæteris simul fugam capesseret; sed longe melius sibi, & consultius fore, si cum gloria obeat mortem, quàm vitam per ignominiam duceret. vnde & cõstitit, vt licuit tutias, ac proximo munimento tergo innixus, ex hostibus plures bellando occidit; quò nunc hostem inuaderet, nunc facie aduersa se sensim reduceret, & cum ei licuisset, vel facilissima quidem fuga salutē peteret, sui que id vt facerent, horaretur: *Et quoniam pacto, respondit, Narsētis linguam postea tulerim, me temeritatis insimulantem? Criminationem* iraque,

Bulwini strage ma.

Herulos adoriuntur Franci.

Ignauis fugam morti honoris præferunt.

Fulcaris virtus singularis.

Ducis fortissimi in mortis periculo generosa mens.

itaque, vt videbatur, magis hic veritus alienam, quam gladios, diutius obfistendo haudquaquam pugnam intermittebat, quousque tandem multitudine circumfusa, & multis telorum ictibus pectore iam aperto exceptis, securique capite interciso, vix demum vt moribundus supra scutum procubuit. Super hunc & ceteri ad vnum omnes, quos circa se habuisset, siue sponte, siue inuiti, vt ab hoste coacti, contrucidantur. Præfectus itaque hoc modo occisus, nec diu honoribus fretus, sed breui prospera vsus fortuna, haud secus ac somniantis læticia, celerem habuit præfecturæ & vitæ finem. Id igitur Romanis iacturæ perpeffis, Francorum animi magnum in modum intumescabant, confirmabanturque: & Gothi, qui Emyliam, Liguriam, locaque illa propinquiora incolerent, etsi prius diffimulanter quidem, nec liberè pacem alioquin, & formidine potius quam voluntate cum Romanis societatem inissent; resumptis tamen iam animis, fidentius & apèrtè ruptis fœderibus quamprimùm ad barbaros, & sui similes se contulerè. Romanorù verò exercitus, quem Ioannes Vitaliani vt diximus, & Artabanes præfecti ductabant, Herulorùmque copiarù reliquiæ, quæ fortè fuga integræ iam euaserant, Fauentiam confestim se receperunt. Præfecti nanque haudquaquã eorum referre arbitrabantur, circa Parmã urbem tempus diutius terere, præsertim hostium coëunte iam multitudine, quæ pro rerum successu in deliciis ageret, nec prosperã ferret moderatæ fortunam: siquidem ad eos Gothorum ciuitates affatim iam conuolabant, ita vt validioribus receptis in potestatem præfidiis, satis illos constaret omnibus viribus in se incurfuros: quo metu percussis, quamproximè possunt, Rauennam se recipere statuunt, vt hac via hostes vitarent, quibus se bello haudquaquam pares fore rebatur.

*Præclarus d
vita exitus.*

*Vita huma
na vanitas.*

*Prospera
fortuna a-
busus. Illud
ferè perpe-
tuum est, vt
res secunde
mentem ho-
mini aufe-
rant. Et dis-
ficilis est se-
lices quam
miseros dies
ferre.*

*Fulcaris
laus, unã
viam vitio
coniuncta.*

*Pj ducis i-
mago.*

*De militi-
bus in offi-
cio continen-
tis cogit at
dix prudẽs.*

*Narfes ad
militẽs ob
Fulcaris in-
seritum,
metu percul-
sos, hortato
via cõcio, ut
illic in
officio per-
gãnt, nec a-
nimũ de-
spõdeant.*

His rebus Narfeti renuntiatis, acerrimè angeba-
tur, & barbarorum vt insolentiam, ita & Fulcarem
tam subitò interisse molestè ferebat, virum sanè nec
ignobilem quidem, neque obscurum, sed bello egre-
gium, & factis clarum, victoriisq; ornatum mul-
tis, & qualem nec bello capi ab hostibus potuisse
crediderim, si coniunctum cum fortitudine consi-
lium habuisset. Ob hæc igitur decora Narfes &
dolore afficiebatur ingenti, & tanti viri interitum
deplorabat; haud tamen, vt quidam in aduersis con-
suevere, perterrebat.

12 INTEREA tamè apud exercitum, qui circa se
erat, pro re subita & clade accepta, animi consler-
natione percussus, qualem esset habiturus orationem,
non ignorabat; vt ad bene sperandum hunc
reuocaret, & formidine captis iam mederetur. Erat
nimirum Narfes sui admodum cõpos, industriãque
pollebat ac factis, & incidenti fortunæ aptare se
percallebat, tametsi nõ magnam haberet literarum
peritiam, nec eloquentiæ studiuisset; sed naturæ
dexteritate in his tam clarus euaserat, vt, vel con-
firmare cum ratione sat posset, quæ in consultatio-
nem venissent, et si apud principes fuisset per delicias
enutritus. Erat autem statura is corporis breui
exilique, sed alioquin eã fuerat strenuitatẽ, & in re-
bus gerendis magnitudinem animi iam consecu-
tus, vt credi vix posset: vnde sat liquet, cui animus
insit liber ac strenuus, nil prorsus impedimento fore,
quo minus quauis in re plurimum valeat. Nar-
fes igitur vbi in medium prodiit, ad milites verba i-
stiusmodi fecit; *Existimo equidem, qui quotidie hostes
vincere consueverunt, & continenter res prosperas expe-
riri, si quid fortè vel ad breue præter vota acciderit, dem-
pturum extemplo id ei ex re præterita & bene gesta lati-
tiam, & spem omnem hebetaturum. Enimvero decere sa-
pientes nil ambigo, ne cum fortuna simul secundis in rebus
se esse-*

se efferant, sed quemadmodum facile presentia hec immutantur, ita & animum ad varios velim hi præparent casus, nam his quidem, qui hoc pacto se habent, suavisima apparebit felicitas; non tamen molestum, si qua in re præter eorum sententiam utcunque fallantur. Nunc verò, o viri, animaduerto vos longe plus angere, quam recens hic exigat casus, & constat id planè non aliundè vos pati, nisi ex nimia gloria & vincendi consuetudine: tum quia in animum induxistis, nulla in re aut falli, aut peccare vos posse, quòd si opinione hac ipsa deposita, rem gesta duntaxat spectabitis, haudquaquam id tam graue videbitur, ac ipsi vos frustra existimatis. Nam si Fulcaris præfectus, ut barbarus, petulanter & temerè in tantas se hostium copias periclitando ingressit; profectò iam habet, que se ut se querentur, par erat: haud tamen vobis iccirco vel presentia negligenda hæc sunt, vel imposterum, quæ præcognita sunt, differenda. Nam si Gothi vel eorum gente deperdita, qui reliqui sunt, belli socios sibi asciscunt, & maiores excitant nobis labores, nec tamen prorsus in aduersis desperant: turpe proculdubio fuerit, si hac sola de causa victos nos esse duxerimus, quia non ipsi strenuè vicimus, & hoc pacto præteritarum rerum gloriam negligamus, animi amissa iam promptitudine: quum deceat potius pro re male gesta ut alacritate afficiamur, in ea nanque fuisse reor felicitatis magnitudinem castigatam, nosque hoc pacto inuidiam declinasse, atque adeo ut de cætero liceat animo esse fidentiore, ex ea iactura iterato nos posse & detrimētum sarcire, & certamina vincere. Nam etsi hostes multitudinè iactent, ordine tamen & providentiâ, si modò sapiamus, superaturi hos sumus, est nanque cum aduenis nobis susceptum certamen, & cum his quidem, qui in aliena necessariis indigent, quum alias ipsi nos omnibus abundemus; quandoquidem & præsidia multa, & ciuitates securitatem nobis si necessitas cogat, præstabunt, quum illis nulla sine vspiam ad receptum loca. Quin etiam omnia nobis verè dei cultoribus pro æquitate, pro patria, pro libe-

Fulcaris
audacia im-
tempestua
panas luis.

Clades acco-
pta cautio-
res & for-
tiores vi-
cos reddet.

Hostes faat-
lò supera-
buntur.

*Et causa va-
lent Romani,
& causam tuenti-
bus armis.*

*Animum
vigilanter
ad omnia
adicit sa-
piens imper-
ator.*

*Nisi milites
ad obedi-
entiam assue-
scent, despe-
rata est e-
xercituum
salus.*

*Stephanus
fidelis servus
effigies.*

*Nocturne
profectionis
belli tempo-
re descri-
ptio.*

vis & propinquis pugnantibus presidio erunt, quum illi aliena depopulentur. Fit itaque ut absurdum videatur, si non vndequaque quamoptimè sperandum duxeritis, ne dicam timore percelli quoquam pacto vos posse. Nunc vero Lucensibus istis ne respirandi quidem locum obsidendo iam demis, ad bellique finem se quisque vestrum emixè & promptius parat. His Narses dictis, & exercitum ad meliora sperandum erexit, & Lucenses acriter obsidione vrgebat. Illis verò, quos emisit iam præfecerat copiis, succensebat; quia locis opportunioribus derelictis Fauentiam paulo ante se recepissent, & res aliten longe procederent, atque ipse procius providentia iniunxisset. Siquidem circa Parmam præsidij & obicis loco statuendas esse copias, illas rebaratur, quæ hostes, ne ultra progredirentur, arctius coercerent, ut ipse paulo post in Thuscia rectè omnibus constitutis aduersus eos confestim duceret.

13. Nunc verò relinquebatur, Romani ut milites, qui circa Narsetem tunc erant, Lucensi ommissa obsidione, & procul ab hostibus abscedendo, omnium primi Francis obuiam irent, vnde quum haud quam ferendum id Narses censeret, extemplo ad præfectos peridoneum virum legauit, cui Stephanus nomen erat, ex Epidamno ortum, castello Illyrico, ut hos castigando timoris, & fuge infimularet, & planè argueret, deprehensos hos esse Rempublicam prodidisse, ni iterato, quæ dimisissent loca, repperent. Tum Stephanus equitibus ducentis & bellicosissimis secū deductis, apprimèque armis instructis, concitatissime iter aggressus est, sed multo cū labore vigiliisque cautiore illa profectio erat. Franci nimirum cum exercitus parte per proximos campos, ut pabuli, ita & prædæ gratia vagabantur, quam ex agris auerent. Vnde Romani noctu potius, quam interdiu acie instructa progrediebatur.

Exaudie-

Exaudiebatur itaq; agrestium eiulatus, & abactorum mugitus bouum, sonitusque præcisæ materiæ, & fragores huiusmodi aures circumsonabant. ita vt vix tandem Fauentiam ad exercitum equites peruenerint. Legatus verò vbi in conspectu astitit præfectorum; *Quod malum, inquit, vos*

cepit, ô viri? ubi nam rerum quondam gestarum nunc gloria, & tantorum trophæorum commemoratio? Quoniam pacto Lucenses ceperit Narses, & que infra Alpes sunt, omnia est subacturus, si vos hostibus transitum perinde confæderati dederitis, hosque sueritis pro arbitrio, quò velint, abscedere? Sed ipse equidem nil pro-

ferat, quod vos urgeat malum, dicturus in presentia fuerim: erit fortè qui dicat, molliciem rem istam præferre, & eorum ignauiam, qui Rempubicam iuuent. Sed vnum illud vos monitos velim, nisi quam primùm redeundo Parmam vos contuleritis, haud quaquam succensere vobis, nec iniuria desiturus est Narses, pro futurorum euentu vestram inertiam causando, si quid fortè inferatur hostile. cauendum præterea, ne & vos oderit Imperator.

His auditis præfecti non nescij hæc esse mandata, nec quicquam haberent, quò iniustius se in simulari arguerent, argumenta quedam & causas præferebant, vt coacti necessitate discesserint, perinde non potuissent ex circumiectis Parmæ oppidulis tantum commeatus habere, quod satis exercitibus esset. Nec Antiochum sibi eparchum in tempore affuisse, cui ea cura demandabatur. Quinetiam nec pecuniam in stipendium consuetum sibi depensam fuisse. Tum

Stephanus celerrimè Rauennam se conferens; & eparchum ad præfectos perduxit, & ambiguis omnibus, quoad licuit, iam medicatis, his persuasit, vt Parmam repeterent, eodèmq; vt stationem haberent. His omnibus breui peractis Lucam reuertit, Narsesemque iussit bono animo esse; &

CC. j.

Stephani ad præfectos oratio militaris, qua hortatur vs Narses in conspectu se quantur.

Præfectorum tergiversationes.

Industria Stephani.

*Luca oppu-
gnatio.*

promptiore rem exequi, vt minus verendum, hostes sibi impedimēto fore, sed eorum coerciri iam impetus, Romanis exercitibus his oportune instantibus. Narfes igitur quum haudquaquam ferendum esse iam duceret, quod Lucenses obsessi remissius, tamdiu sibi repugnando obstiterint, mœnibus ipsis admouit exercitum. iamque & machinationes tormentaque ad diruendam urbem muris applicabantur, ad locaque eminētia cum igne emittebantur sagittæ, simulque qui in turribus comparebant, feriebantur; subruebanturque nonnulla in parte & mœnia, atque adeo vt quæuis species mali urbem iam circumfisteret. Tunc qui prius obsides fuerant, oblata occasione, Romanam rem enixè ciuibus optimè consulendo iuuabant, & quantum in eis erat, ciuitas ad ditionē

*Francorum
legati Lu-
censes obfir-
mant.*

mox inclinasset, ni Francorum legati, qui intus constituti ad urbis custodiam fuerant, mox obstiterent, & quam accerrimè alios ad prælium concitassent, armisque propulsassent obsidionem. Vnde extemplo factum, vt apertis & dispatentibus portis eruptione repentiùs facta, impressionem in Romanos hi facerent, hac via existimantes se fore superiores. Sed parum hostibus obsuerunt, sibi verò quam maxime. Nam plerique Lucensium his plane confisi, quæ in vrbe iam gererentur, vltro præliabantur. Verùm vbi sepe iam tentata fortuna spes nulla procederet, sed suorum iacturam maximā facerent, turpiterque & per ignauiam fugam capessere, & intra urbem sæpe reiecti ita coercerentur, vt nulla his esset de cætero in hostem prodeūdi facultas: tunc vniuersi, quandoquidem alia nulla iam esset ad salutem via, compulsi ad pacem animum induxerunt. Ita demum à Narfere fide accepta, vt sibi pro præteritis factis nil succenseret, ciuitate tradita libenter exercitum intra mœnia exce-

*Luca dedi-
tio.*

perunt,

perunt, tertium iam mensem obsessi, sic iteratò Lucenses Romanorum in ditionem venerè.

14 NARSES verò post eam Lucæ obsidionem, quandoquidem nec hostile aliquid reliquum esset, ibidem moram vt diutius traheret, necessarium fore nil ratus, tamdiu immorandù censebat, quoad respirare milites à laboribus sineret. Relicto itaque ibi Bono, id illi erat nomen, præfecto ex Myña oriundo ad Histrum flumen apposita, viro sanè qui & mirificè saperet, ac domi forisq; maximum in modum valebat, traditâq; ei magna militum copia, qua hos facillè posset, si quam fortè rem innovarent, & vincere, & cohibere; hisque sic constitutis, recta ire Rauennam pergit, ibique exercitum in hibernis dimisit. Nam quum autumni finis adesset, & tempus iam in hyemem vergeret, haudquaquam per id tempestatis belligerandum esse Narseti est visum. Id nanque Francis, quibus æstus infensior est, & molestiæ plurimum affert, quam maximè conduxisset, vt qui haudquaquam volentes per æstatem ineunt pugnam, sed in ipsis algoribus, dum maximè rigent, validissimi fiunt, & labores perlibenter insumunt. Sunt enim frigoribus assueti, vt qui gelidam sint patriam nacti, & algere perinde his ingenitum est. His de causis Narfes rem extrahere nitebatur, & ad Neora oppidum bellum transferre: vnde cum centurionibus tribunisque militum partito exercitu, circa finitima castella & loca sic hibernare iniunxit, vt Veris principio statim Romam omnes aduentando se cogerent, vt inde cum vniuersis copiis ductarentur. His illi iussis in hiberna iam abscessere. Narfes verò se Rauennam recipiens, familiares & satellites priuatos quosdam secum reduxit, & alios nonnullos, qui sibi in magistratu famularètur, nec secus & qui eius

CC. ij.

Narsetis prudentia, circa exercitus leuamen versans.

Francis tempus hibernis ad pugnam idoneum.

Narsetis strategema ad hostium ingenium accommodatum.

dignitatem curæ haberent, ne pro arbitrio se ad-
eundi potestas omnibus fieret. Hunc præterea Zä-
dilas præfectus eorum, qui domi nutriebantur, &
domestici cæteri sunt secuti, eunuchique item cu-
biculares, hoc trecentorum is hominum comitatu

*Aligerni de
futuris con-
sultatio sa-
gax.*

Rauennam peruenit. Interea verò Fridigerni filius
Aligernus, Teiæ germanus frater, cuius & supra in
Cumarum obsidione meminimus, vbi Franci iam
in Italiam aduenissent, Gothique omnes ad eos
transirent; solus visus est nosse, quod sibi in rem
fore existimasset, & contemplatus futura, deque
præsentibus consultando, ad eam peruenit cogni-
tionem, vt satis iam animo præuideret, Francos sub

*Francorum
consilium
subolsacit.*

nominis prætextu decenti quodam, & simulatio-
ne ineundæ cum Gothis societatis, perinde ac si
acciti venissent, & aliud sibi vellent, ac præ se fer-
rent, nec fore omnino vel Romanis deuictis, vt hi
Italia Gothis decedant, sed hos potius, quibus ver-
bo, non re supetias ferre venerint, confestim vt
subigant, & cum imperio simul sublatis prorsus pa-
trius legibus, his ipsis vt Francos præficient. Hæc
igitur Aligernus quum animo frequenter versar-
ret, obsidionéque simul coerceretur, fore id longe
satius iudicauit, Narseti vt oppidum cum pecuniis
traderet, ac de cætero Romanis vt viueret mori-
bus, ab omniq; discrimine & barbarico cultu pro-
cul abesset. par nanque fore censebat, non amplius
Italia Gothos potiri, sed vereres vt eam habitato-
res & pristini duces recuperarét, vt terræ assueti &
geniti, & suis non perpetuò rebus fraudarétur. Hæc
ipse de se exequi & priuatim decernit, vt cæteris
suae gentis exemplo foret. Vnde obsidentib. Roma-
nis significauit, se velle, si eorū permissu liceat, præ-
fectum mox conuenire. Permissus ille ad Classis
castellum, & in Rauennate agro situm, vbi Narse-
tem morari dedicerat, venit, ibique vbi coram assi-
tisset,

*Narseti se
dedit.*

tisser, præsidij clauēs illi in manus tradit, pròq; sua
 virili beneuolē ministraturum ei de se omnia, na-
 uaturūque operam pollicetur. Tum Narfes adue-
 nientem benignè suscepit, & maioribus bonis id se
 beneficij compensaturum asseuerabat: deinde eam
 exercitus partem, quæ Cumas obsederat, inire præ-
 sidium iussit, cum eaque simul vt pecuniā omnem
 reciperent, in tutòque omnia conferuarent: quod
 reliquum eius exercitus fuit, secedere in alia ca-
 stella iniunxit, ibidēque hibernare. Sic Narfes
 egregiè rem omnem ad id tempus confecit. Ve-
 rum quum Herulorum iam copiæ iteratò fuissent
 suo duce orbatæ, duo quidem inter hos erant viri
 insignes, quorum studio diuersim plebs ipsa deti-
 nebatur; inter scissa tamen sententiis rem in dubiū
 euocabat. nam pars altera Aruth maximi faciebat,
 & omnia sibi processura in melius arbitrabatur, si
 ad hunc esset præfectura delata. Alteri verò place-
 bat Osindual, vt strenuus factisq; clarus. Hunc
 Narfes assentiendo Herulis præfecit, emisitq; v-
 bi commodius hibernaret. Aligernū verò ad Cas-
 sianam urbem ire iussit, monitum vt vbi eò se contu-
 lisset, murū conscenderet, illique sic aperte incum-
 beret, vt quis esset, ab omnibus facile noscitur. Hæc
 autem illi iccirco mādauerat, vt Franci (nam
 ea erant pertransituri) eum viderent, qui spon-
 te ad se concessisset, desperarentque per Cumas se iter
 facturos, vel pecunias habituros eodem recondi-
 tas, vel fortè vt de summa belli, opportunis iam lo-
 cis omnibus præoccupatis, nihil his esset in poste-
 rù spei. At Aligernus, vbi Francos illac transeun-
 tes ex eminenti vidisset, irridere hos simul & in-
 crepare, frustra se tandem, & tam serò venisse, &
 rebus perfectis, quandoquidem Gothorum opes
 cum ducibus ipsis Romani sibi iam vendicant,
 ita vt si quis inter Gothos compareat imperator,

*Narfes in
 admittenda
 transfuga
 illustris, pru-
 dentia.*

*Difficilis sed
 virilis ele-
 ctio, quum
 videlicet elē-
 gendorum
 virtus eos
 pares effi-
 cit.*

*Strategema
 Narfes, vt
 hostes ad de-
 sperationē
 adigeret.*

*Aligerni sfo-
 delitas erga
 Narsetem.*

neminem habeat, cui vel cognitus, vel honoratior sit, sed militarem is vt induat vestem sit omnino futurum, & ex habitu ipso priuatus vt viuat. Tum Franci hunc probris afficere, & incessere contumeliis, suæque gentis proditorem identidem nuncupare; vnde factum est, vt pro præsentium rerum conditione in ambiguo his animus versaretur, atque adeo, vt vtrum bellum gerendum esset inter se consultarent. vicit tamen ea sententia, ne cœptæ iâ rei hos pœniteret, sed ad ea quæ aggressi iam essent, progredierentur.

Ad verba descendunt, qui verbera & plagas nequeunt insingere.

Belli feliciter gerendis occasione captat dux sapiens.

Theudibaldi liberalitas.

Prædatores iniusti non diu impuniti serunt.

Celeritas in adorandis hostibus prædam agendis necessaria.

IS NARSES verò dum hæc agerentur, Raunenæ quum esset, ibidemque cum manentibus copiis versaretur, suo ex ordine omnibus constitutis, se Ariminum contulit; deducto, quem secum haberat, comitatu. Vacarus interim Burnus genere paulo antè è vita excesserat, vir sanè grauis & bellicosus. Huius Theudibaldus filius, qui cum Burnis suis sequacibus Imperatori Romano statim accessit, Arimini aderat, vt Narsetem iam conuenturus, cuius gratia eò contenderat. itaque auro donatis liberaliter omnibus, firmissimam cum Romanis iniuit societatem. Quum itaque hæc Theudibaldus ageret, Francorum milites ad duo milia pedum equitibus intermixti, qui prædatum in agrum Ariminensem aduenerant, à suis præfectis dimissi, quum ciuitati appropinquaissent, agro depopulato arantium bõum prædam agebant, impudentérque omnia peruastabant. Quæ Narses vbi ex ædificato loco spectasset, vnde in campum erat prospectus, indecorum esse ex malis præsentibus iudicauit, non statim vim & iniuriam vindicare. itaque equo inscens ductu perfacili superbioréque, qui non modò agilius proflire & desultare non indecenter, sed incurfiones insuper facere, & media in acie aptè versari experientia & exercita-

exercitatione perdidicisset, iussisque omnibus, qui non omnino certaminis essent ignari, confestim se sequi, urbem egreditur, in hostesque ducit. tum illi mox equis inscensis (erant enim viri trecenti) ducem vna sequebantur, & cursu citato recta hostes petebant. Tum hi, quum in se iri vidissent, non disperfi, vt prius, populabantur. neque enim hos prædæ duxerim opportunos. equites quippe ac pedites in vnum protinus coiere, & se in phalangem coegerant, haud tamen hanc densiorem. qui enim fieri id poterat, cum prædatum non multi prodissent? sed validam alioquin, quia communi defensione & coeuntibus cornibus ex ordine se tuebantur.

*Prædatorum
audacia.*

Romani verò vbi ad sagittæ iactum ad hostes venissent, cum his tam bene instructis manus conferere & præliari haudquaquam in re fore duxerunt, sagittando tamen & iaculando, qui primi bellando starent, fallere pertentabant, & à fronte densitatem perrumpere. Sed illi scutis optimè communiti stabiles permanebant, & plane immoti, aciem que tam bene densatam nuspam auellebant, & eo minus, quo & spissiore syluam tunc nacti pro munitione arboribus vtèrentur, iamque telorum iaculatione se tuebantur. Verum vbi nihil inferri iacturæ his poterat, omnibus Narfes animo agitatiss, beligerandi genus quoddam & barbarum excogitandum machinabatur, Hunnorum gentibus primum tunc adinuentum. Iussit nanque qui circa se essent, vt hostibus terga dando quamprimum retrò se verterent, tanquam timore in fugam actos, & hostes insuper à syluis ad nudos expeditosque campos, quam possent longius, auocarent; sibi verò reliqua curæ fore. Militibus itaque imperia exequendo fugam iam capeissentibus, Franci hac fuga illusi, & veram esse formidinem rati, intrepidè phalæge soluta, & syluis relictis, ad hos insectandos

*Bene instructum hostem
cominus aggredi periculum.*

*Narfes
Hunnorum
strategema.*

*Franci simul
lata Romanorum
fuga decepti,
incantè præcedunt.*

enixè incubuere, ac primi quidem equites cucurrerunt, hos pedites sequebantur, qui & fortissimi essent & perniciosissimi, ita vt fugientibus effuse omnes insisterent, perinde Narsetem ipsum viuum capturi, & exiguo cum labore imposituri bello optatum iam diu finem. Sed hi quidem militaris disciplinae prorsus obliti, effusius & incautè procedebant, alacres & bona spe freti. Romani verò laxatis habentis Ariminum versus deferebantur. Diceret illos certiore captos formidine quadam fugam inisse, adeo hi ad verum quam proximè timorem dissimulant, & vbi nudo in campo erant ià barbari dissipati, & à nemore quam longè diuulsi, tunc Romani Narsetis significatione & iussu, equis conuersis, ex aduersò que sese explicantes, persecutibus hostibus obuiam his in frontem eundo se obtulerunt, & omnes re subita consternatos inclementer vrgebant, ita vt qui fugere videbantur, euestigio hostes insectarentur. Barbarorum igitur equites, vbi instans periculù præsensissent, celerrimo cursu exercitui ad sylvam reducto salutè fuere, pedites tamen relictis cædè & passim iam cædebantur, atque adeo, vt torpentes iam redditi ne manus quidem mouerent, erant nimirum ex subita rerum immutatione obstupefacti, & quasi sui nil compotes, vnde pecudum more prostrati per campos iacebant. His itaque supra noningentos iam caesis, cæteri abscessere, & ad suos sic se recepere duces, vt non aliàs se in tuto fore existimarent, quàm cæteris copiis aggregati. Narsetis igitur Rauennâ repetens, omnibus ibi egregiè dispositis rebus, Romam se demum hibernandi causa contulit.

*In cogitatione sua luitur
penas.*

*Peditibus
desideratis.*

AGA-